

ליסטים אתם!?

הרב זאב רונס

א.	פתיחה
ב.	כח מעשיו הגיד לעמו
ג.	טענת בני אפריקיא
ד.	אין אתם טובים מאתנו
ה.	שיטת הרמב"ן
ו.	טעות בני אפריקיא
ז.	מצווה אחת מושלמת
ח.	מסירות נפש למצווה חשובה
ט.	סיכום

א. פתיחה

מאז שחרורה של ירושלים העתיקה במלחמת ששת הימים בהכרזת "הר הבית בידינו", לא פוסקות אומות העולם את ניסיונותיהם לשלול את זכותנו עליה ולקחתה מאתנו. והאמת היא, שכבר מאז ראשית ההיסטוריה נלחמו והתווכחו בני האדם על השלטון בהר הבית.

על הפסוק "ויאמר קין אל הבל אחיו, ויהי בהיותם בשדה" וגו' (בראשית ד, ח), שואל המדרש: "על מה היו מדיינים" (בראשית רבה פרשה כב, ז)?

שהרי, מהפסוק משמע שקין והבל דברו ביניהם ומתוך דיבור זה קם קין והרג את הבל, וממילא מסיק המדרש שהדיבור היה המניע לרצח. ובכן מתבקשת השאלה - "על מה היו מדיינים"?

המדרש ממשיך לומר שקין והבל חלקו ביניהם את העולם ויש דעות שונות כיצד עשו חלוקה זו. בכל מקרה, היה ביניהם וויכוח על חלוקת העולם, ומתוך הוויכוח קם קין והרג את הבל.

דעת רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי היא ש"שניהם נטלו את הקרקעות, ושניהן נטלו את המטלטלין" כלומר שקין והבל חלקו ביניהם את כל קרקעות העולם בצורה שווה ואת כל המטלטלין בצורה שווה, אך הוויכוח והמריבה ביניהם היתה: "ועל מה היו מדיינים, אלא זה אומר בתחומי בית המקדש נבנה, וזה אומר בתחומי בית המקדש נבנה, שנא' ויהי בהיותם בשדה, ואין שדה אלא בהמ"ק, הך מה דאת אמר (מיכה ג) ציון שדה תחרש, ומתוך כך (בראשית ד) ויקם קין אל הבל אחיו וגו'".

לפי דעה זו, הרצח הראשון בתולדות האנושות נבע ממריבה על השליטה על מקום המקדש, וויכוח על הבעלות של הר הבית.

ה'שפת אמת' (פרשת נח שנת תרנ"ו ד"ה 'כתוב ונח') מביא בשם הרב המגיד מקאזניץ ע"ה: "כי נכתבו פרשת קין ודור המבול והפלגה כי כל אדם יש בו מאלה הדורות. וצריך לתקן עצמו. והם בח' קנאה תאוה וכבוד. קין - קנאה. דור המבול - תאוה. דור הפלגה - כבוד". כלומר שלפי דבריו, אמנם המריבה היתה על השלטון במקום המקדש, אך השורש למריבה היה מידת הקנאה. מידת הקנאה לא אפשרה לאחד לוותר ולראות שלאחיו יש את השלטון על מקום המקדש.

וכתב על כך ה'שפת אמת' (שם): "ונראה דזה פירוש המשנה: קנאה ותאוה וכבוד מוציאים האדם מן העולם. פירוש - שמאבדין ע"י דברים אלו הצלם אדם". כלומר שהקנאה של קין היא שגרמה לו להרוג את הבל ולהוציאו מהאדם והקנאה של קין גרמה ל'צלם אנוש' של קין לחדול מלקונן בליבו והעבירה אותו על דעתו והביאה אותו לכך שירצח את אחיו.

על מידת הקנאה קשה להתגבר בעזרת טענות רציונליות, הקנאה הרבה פעמים חזקה יותר מכל היגיון. אך מצאנו גם טענות היגיוניות לכאורה, בהם משתמשים הגויים נגד אחיזתם של עם ישראל בארץ הקודש. ננסה לבדוק ולברר טענות אלה ולראות את התשובות שניתן למצוא להם.

ב. כח מעשיו הגיד לעמו

רש"י בפירושו לתורה שואל מדוע התורה התחילה דווקא מסיפור הבריאה ולא עם המצווה הראשונה של התורה. בתשובתו המפתיעה אומר רש"י שהסיבה לכך היא "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים". שאם אומות העולם יטענו נגדנו שאנו

ליסטים שגזלנו וכבשנו מהם את ארצם הרי שנוכל לומר להם שהקב"ה ברא את העולם וחילק ברצונו את הארצות לעמים שונים ו"ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

כלומר שלפי רש"י, הגויים באים בטענה אמיתית של לסטים אתם, ותפקידנו הוא רק להסביר להם מדוע הצדק אתנו ושאין ליסטים כלל.

תשובה זו של רש"י באמת נראית מתאימה לזמן כניסת עם ישראל לארץ בזמן יהושע. הרי אז רוב העולם היו עובדי עבודה זרה ובאמת לא ידעו ולא האמינו במציאותו של הקב"ה ובכך שהוא ברא את העולם. ברגע שאנו נראה להם שיש בורא לעולם שהוא הקובע והשולט, הרי שממילא יבטלו את דעתם בפניו ויבינו שאחרי שה' נתן לנו את הארץ, הרי שאיננו ליסטים.

אך, הרי בימינו רוב העולם מאמין בהקב"ה ובפרט העמים איתם יש לנו את עיקר המריבה על ארץ ישראל, הינם עמים המאמינים בה'. הרי המוסלמים מאמינים בה' אחד ובכך שהוא ברא שמים וארץ ומנהיג ומכוון את העולם. וכן גם הנוצרים מאמינים ב"בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ". אם כן במצב כזה שהגויים כבר מאמינים ויודעים שהעולם שייך להקב"ה והם מאמינים גם במה שכתוב בתנ"ך, הרי שהם רואים ויודעים שה' הבטיח את הארץ לאבותינו, ואם כן מהו ההסבר לכך שהם עדיין נלחמים נגד זכותנו על הארץ?!

נשיא ארה"ב, הרי טרומן, הזדרז לפרסם הודעת תמיכה והכרה במדינת ישראל אחד עשר דקות אחר הקמתה והכרזת העצמאות. שנים אחרי כן כשנשאל על כך (ע"י משה שרת ואבא אבן), הוא הסביר את התנהגותו זו ואמר:

"אגיד לכם מה הניע אותי לעשות מה שעשיתי, אני חונקתי על התנ"ך. אמי למדה אותי את ספר-הספרים עוד טרם שהגעתי לגיל בית הספר. ואני נזכרתי שנאמר בחומש שה' הבטיח ליעקב "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך" (בראשית כח, יג). וכאשר העניין עלה על הפרק, נזכרתי באותו פסוק ובהבטחות אלוקיות אחרות שניתנו ליהודים על ארץ ישראל, וגם בחזונו של נביאי ישראל בדבר ארץ הקודש, ואמרתי לעצמי: "אם בכוחך לתת יד שהבטחות אלוקיות אלה תתקיימנה, איזו זכיה גדולה מזו יכולה להתרחש לך? ... וניסיתי לעשות מה שעשיתי ..."¹.

מדוע לא מגיבים כל הגויים בימינו כפי שהגיב אז הנשיא טרומן?!

ג. טענת בני אפריקא

הגמרא במסכת סנהדרין (דף צא עמוד א) מספרת את הסיפור הבא:

כשבאו בני אפריקא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו: ארץ כנען שלנו היא, דכתיב ארץ כנען לגבלתיה, וכנען אבוהון דהנהו אינשי הוה. אמר להו גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון, אם יצחוני - אמרו הדיט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם - אמרו להם תורת משה נצחתכם. נתנו לו רשות, והלך ודן עמהם. אמר להם: מהיכן אתם מביאים ראיה? - אמרו לו: מן התורה. - אמר להן: אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה, שנאמר ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, עבד שקנה נכסים - עבד למי, ונכסים למי? ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עבדתונו! - אמר להם אלכסנדרוס מלכא: החזירו לו תשובה! - אמרו לו: תנו לנו זמן שלשה ימים. נתן להם זמן, בדקו ולא מצאו תשובה. מיד ברחו, והניחו שדויתיהן כשהן זרועות, וכרמיהן כשהן נטועות, ואותה שנה שביעית היתה.

ובאמת לא ברור מה היתה טענת בני אפריקא, הרי אם הם מאמינים בתורה כפי שהם אומרים, אז הרי התורה מלאה בפסוקים שמתארים את הבטחת הארץ לעם ישראל?!

ובאמת, כך שואל המהרש"א בחידושי אגדות (שם):

ואיכא למידק בטענתם דכיון דבני אפריקא היו באים בראיה מן התורה מדכתיב בה ארץ כנען לגבולותיה ע"כ יאמינו במה שכתוב בתורה ואם כן אין להם פתחון פה כלל, דכמה כתובים בתורה שהקב"ה נתן לישראל ארץ שבעה עממים וצוה שלא יחיו מהם כל נשמה וכמאמר ר"י מה טעם פתח בבראשית שאם יאמרו אומת העולם ליסטים אתם כו' אמרו להם הקדוש ברוך הוא בראה ונתנה להם וברצונו נטלה ונתנה לנו. והיא תשובה נצחת למי שיאמין בתורה!

¹ מתוך כתבתו של ד"ר הלל זיידמן בעיתון "הצופה", יז טבת תשל"ג. מובא במאמר "זכותנו על ארץ ישראל" של הרב משה צבי נריה זצ"ל בכתב העת "תורה שבעל פה" כרך טז.

ד. אין אתם טובים מאתנו!

בנוסף, שואל המהרש"א שהתשובה של גביהה בן פסיסא עונה באופן נקודתי לבני אפריקיא שהם צאצאיו של כנען, אך איזה תשובה יש עבור עמים נוספים מצאצאי שם או יפת, שטוענים נגדנו ליסטים אתם?!

לכן מוסיף המהרש"א ואומר:

והנראה לפי זמן המעשה הזה שהיה בתחלת בית שני כי אלכסנדרוס היה בזמן שמעון הצדיק כדאיתא ביומא, ותמיד מיום חורבן בית הראשון היה ידם תקיפה עלינו בתחלה יד כשדים ואחר כך יד מלכי פרס ומדי ואח"כ יד מלכות יון ומוקדן. והיה טענת בני אפריקא על פי דברי התורה כי באמת ברשעתנו נטל הקדוש ברוך הוא הארץ מאתנו ונתנה לכם כמ"ש כי ברשעת הגוים האלה ה' אלהיך מורישם מפניך, אבל הנה כבר אתם עשיתם כמונו כחטאת כל הגוים אשר סביבותיכם וקאה אתכם הארץ בחורבן בית ראשון והשליך אתכם לארץ אחרת בחטאתכם כאשר קאה אותנו בחטאתינו. ועוד היום אתם בחטאתכם ובעונש הזה שיד אומות העולם תקיפה עליכם ולא טובים אתם מאתנו! ואתם תשובו להאחז בארץ הזאת!?! והנה אנחנו קודמים לזכות בה מצד ירושה דכתיב בה ארץ כנען לגבולותיה וכנען אבוהון דהנהו אנשי הוה!

כלומר, טענת בני אפריקיא היתה שאמנם ה' הבטיח את התורה לעם ישראל אך זה רק כל עוד עם ישראל מתנהג כפי שהוא צריך להתנהג. שהרי ארץ ישראל אינה סובלת טומאה וזו הסיבה שה' דאג לגרש את העמים שישבו בארץ והביא את עם ישראל במקומם, משום שהגויים טמאו את הארץ במעשיהם. אך ברגע שעם ישראל מתנהגים כמו שהתנהגו הגוים שהיו לפניהם. אז איזה יתרון יש לעם ישראל על פני הגוים. אדרבה, ברגע שאין לעם ישראל יתרון מוסרי, הרי שהארץ צריכה לחזור למי שאבותיו היו להם בה קניין בזמן הקדום ביותר!

על פי הסבר זה לטענת בני אפריקיא, מסביר המהרש"א את תשובת גביהה בן פסיסא:

והיה תשובת גביהה, כי באמת הננו תחת יד אלכסנדרוס והננו לעבדים לו, מכל מקום הקדוש ברוך הוא נתן אתכם להיות עבדים לעבדים דכתיב ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. שפירש הכתוב שאף אם אחד מאחיו שהם שם ויפת, מושל בחברו ויהיה חברו עבד ונכנע לו, יהיה כנען עבד לאותו עבד. והנה אנחנו היום מבני שם עבדים נכנעים לבני יפת, מ"מ אתם בני כנען עבדים לנו. ועבד שקנה נכסים נכסים למי כו'. וכה"ג פרש"י בחומש ויהי כנען עבד למו אף משיגלו בני שם ימכרו להם עבדים מבני כנען עכ"ל ותו לא מידי זהו הנראה לנו במאמר הזה:

במילים אחרות, אומר גביהה בן פסיסא, שאמנם אנו משועבדים לאלכסנדר מוקדון שהוא מבני בניו של יפת, אך עדיין כנען הוא עבד עבדים, כלומר שעם זאת שאנו משועבדים לבני יפת, עדיין בני כנען הם משועבדים לנו.

אך שוב, תשובה זו היא נכונה עבור בני כנען בלבד ולא עבור אומות אחרות, וטענת בני אפריקיא עדיין זועקת - שבזמן שאין ישראל עושים רצונו של מרום "אין אתם טובים מאתנו"!

ה. שיטת הרמב"ן

לכאורה, ניתן למצוא חיזוק וביסוס לטענת בני אפריקיא מדברי הרמב"ן.

הרמב"ן (בראשית פרק א פסוק א) מקשה איך רש"י העלה סברה לומר שהתורה היתה יכולה לדלג על סיפורי "בראשית" ולהתחיל מהמצווה הראשונה. הרי "בראשית ברא אלוקים" הוא היסוד והסיס לאמונה כולה?! אלא, מסביר הרמב"ן שבשביל האמונה בה' שברא שמים וארץ, היה מספיק מספר מצומצם של פסוקים, השאלה היא מדוע התורה האריכה כל כך בסיפור הבריאה, הרי ממילא זה הכל סודות התורה שאינם מובנים אלא ליחידי סגולה! ועל זה עונה הרמב"ן:

ונתן רבי יצחק טעם לזה, כי התחילה התורה בבראשית ברא אלוקים וסיפור כל ענין היצירה עד בריאת אדם, ושהמשילו במעשה ידיו וכל שת תחת רגליו, וגן עדן שהוא מבחר המקומות הנבראים בעולם הזה נעשה מכון לשבתו, עד שגירש אותו חטאו משם, ואנשי דור המבול בחטאם גורשו מן העולם כולו, והצדיק בהם לבדו נמלט הוא ובניו, וזרעם חטאם גרם להם להפיצם במקומות ולזרותם בארצות, ותפשו להם המקומות למשפחותם בגוייהם כפי שנזדמן להם. אם כן ראוי הוא, כאשר יוסיף הגוי לחטוא, שיאבד ממקומו ויבוא גוי אחר לרשת את ארצו, כי כן הוא משפט האלהים בארץ מעולם, וכל שכן עם המסופר בכתוב כי כנען מקולל ונמכר לעבד עולם (להלן ט כז), ואינו ראוי שיירש מבחר מקומות היישוב, אבל יירש עבדי ה' זרע אוהבו, כנען שכתוב (תהלים קה מד) ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו יצורו.

כלומר, שגירש משם מורדיו, והשכין בו עובדיו, שידעו כי בעבודתו ינחלוה, ואם יחטאו לו תקיא אותם הארץ, כאשר קאה את הגוי אשר לפניהם:

כלומר, שלפי הרמב"ן, מטרת התורה בתיאור הארוך של סיפורי "בראשית" היא העברת המסר שמי שחוטא מגורש מארץ ישראל "שגירש משם מורדיו והשכין בו עובדיו, שידעו כי בעבודתו ינחלוה. ואם יחטאו לו תקיא אותם הארץ כאשר קאה את הגוי אשר לפניהם". זו היא ממש טענת בני אפריקיא! אם כן, לכאורה הם צודקים בטענתם "אין אתם טובים מאתנו"!!

אמנם, הרמב"ן עצמו במקומות אחרים, כותב לכאורה דברים סותרים!

על הפסוק (דברים פרק ט, ה) "לא בצדקתך ובישור לבבך אתה בא לרשת את ארצם, כי פרשעת הגוים האלה ה' אלקיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב" כותב הרמב"ן:

על כן חזר ובאר לא בצדקתך - שתהיה צדיק במעשה, ולא אפילו בלב ישר שהיה לך, רק ברשעת הגוים אבדו הם, ובעבור שבועת אבותיך ירשת אותה הארץ, כי אין החטא שלך יכול לבטל המתנה שנתן לאבותיך כי בשבועה נתנה להם.

אם כן, כותב כאן הרמב"ן במפורש שהבעלות שלנו על ארץ ישראל אינה תלויה כלל במעשנו ובצדקתנו, אלא היא שלנו בעקבות השבועה שנשבע ה' לאבותינו לתת לזרעם את הארץ "ואין החטא שלך יכול לבטל המתנה שנתן לאבותיך, כי בשבועה נתנה להם".

דברים אלו תואמים את מה שכתב הרמב"ן בספר בראשית בפרשת לך לך. בעקבות שאלת אברהם את הקב"ה "במה אדע כי אירשנה" (בראשית טו, ח), הקב"ה כורת עם אברהם את "ברית בין הבתרים" ובסוף העניין כתוב (פרק טו פסוק יח) "ביום ההוא פרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת". על פסוק זה כותב הרמב"ן:

הנה הקדוש ברוך הוא הבטיח את אברהם במתנת הארץ פעמים רבים, וכולם לצורך ענין... ובפעם השלישית באר לו תחומי הארץ, והזכיר לו כל העמים עשרה אומות, והוסיף לכות לו ברית עליהן שלא יגרום החטא, וכאשר צוהו על המילה אמר לו לאחזת עולם (להלן יז, ח), לאמר שאם יגלו ממנה עוד ישובו וינחלוה.

כלומר, שהקב"ה הבטיח לאברהם את הארץ מספר פעמים ובכל הבטחה הוסיף עניין שלא היה בהבטחה שלפניה. ההבטחה השלישית של הארץ היא בברית בין הבתרים. כריתת הברית באה לחדש שהבטחת הארץ אינה על תנאי וממילא לא יתכן שחטאיהם יבטלו את המתנה. בהבטחה הבאה של הארץ, כשנצטווה על המילה, התווסף העניין שגם אם יום אחד יגלו מהארץ "עוד ישובו וינחלוה" שעל זה נאמר בפסוק (בראשית פרק יז פסוק ח) "ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגרף את כל ארץ פנען לאחזת עולם ויהייתי להם לאלהים". הארץ ניתנה לנו ללא תנאים ולתמיד "לאחזת עולם".

כיצד ניתן ליישב את דברי הרמב"ן האלו, עם דבריו בפרשת בראשית?

1. טעות בני אפריקיא

נראה לומר, שיוצא מדברי הרמב"ן שאמנם הארץ שייכת לנו לצמיתות אך עדיין יתכן מצב שעם ישראל יוגלו ממנה ובפועל לא יוכלו לשבת בארצם. להמחשת העניין, נדמיין אדם שקונה לעצמו בית בארץ ישראל אך מפאת קשיי פרנסה, הוא נאלץ לעזוב את ביתו ולצאת לעבוד למשך תקופה בחוץ לארץ. בודאי שגם בזמן שהוא בחוץ לארץ, הבית שייכת לו ואין רשות לאף אדם להיכנס ולדור בביתו!

כך גם ארץ ישראל שייכת לעם ישראל ואין דבר שיעשו שינתק את הבעלות על הארץ מהם. זו היא ההבטחה העולמית שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו. אך האם זה אומר שהם יוכלו תמיד לשבת בפועל בארצם? ודאי שלא, הארץ אינה סובלת חטאים, ואם עם ישראל לא יתנהגו כראוי הרי שיתכן שיוגלו ממנה עד שיוכלו לחזור ולהתנהג בה כראוי.

ממילא, טענת בני אפריקיא אינה טענה. הם טענו שאם איננו מתנהגים כראוי אז איננו טובים מהם וממילא חזקתנו על הארץ אינה חזקה וטובה משלהם. אך, טענה זו אינה טענה, שהרי הארץ היא שלנו ובעלותנו ללא תנאים וללא סייגים ו"אין החטא מבטל המתנה". זה שאנו צריכים להתנהג כראוי בכדי לזכות בפועל לשבת בארצנו, זה עסק בינו לבין הקב"ה ואין זה קשור בכלל לאומות העולם. בכל אופן, אין בטענתם טענה אמיתית לבעלות על הארץ. לנו יש עסק עם הקב"ה האם הוא יאפשר לנו לממש את זכותנו על הארץ ולשבת בה בפועל וזכות זו אמנם תלויה בהתנהגותנו.

לסיכום מהלך זה, בעלותנו על הארץ אינה בעלות מוחלטת לתמיד וממילא, הטענה "לא טובים אתם מאתנו" גם אם היא נכונה, אינה רלוונטית. אמנם, מימוש הבעלות ע"י הישיבה בארץ בפועל, באמת הינה תלויה בהתנהגותנו והיותנו ראויים לשבת בארץ הקודש.

ז. מצווה אחת מושלמת

אך, נראה שניתן להציע דחיה שונה לטענת בני אפריקיא. הם הרי טענו שעם ישראל חטאו כמו שחטאו הגויים שסביבם ועל כן נענשו וגורשו מהארץ "אבל הנה כבר אתם עשיתם כמונו כחטאת כל הגוים אשר סביבותיכם וקאה אתכם הארץ בחורבן בית ראשון והשליך אתכם לארץ אחרת בחטאתכם כאשר קאה אותנו בחטאתינו. ועוד היום אתם בחטאתכם ובעונש הזה שיד אומות העולם תקיפה עליכם ולא טובים אתם מאתנו!" נראה שבהנחה זו עצמה טמונה טעותם של בני אפריקיא. הם אומרים "לא טובים אתם מאתנו" כי מבחינה חיצונית הם אינם רואים הבדל מהותי בין התנהגות עם ישראל לבנים. אך האם כך הם פני הדברים?!

בספר "חסד לאברהם" (לרבי אברהם אזולאי, זקנו של החיד"א, מעין ג נהר יב, מובא באם הבנים שמחה עמ' כג) כותב:

כל הדר בארץ ישראל נקרא צדיק הגם שאינו צדיק כפי הנראה לעינינו, כי אם לא היה צדיק היתה הארץ מקיאו, כמו שאמר הכתוב: "ותקיא הארץ את יושביה", וכיון שהארץ אינו מקיאו - בהכרח הוא נקרא צדיק, ואף אם הוא בחזקת רשע.

הגויים מסתכלים על עם ישראל בארץ ישראל ואומרים "לא טובים הם מאתנו", אך הם טועים בקביעה זו כי האמת היא שהם צדיקים. איך ניתן להבין זאת? הרי באמת הם לא תמיד מתנהגים בצדקות?!

הרב יהונתן אייבשיץ כותב בספרו "אהבת יונתן" (הפטרות בלק, מובא באם הבנים שמחה עמ' קיח) על התשובה שיעשו עם ישראל בעתיד:

כאשר יעברו עליהם כמה וכמה צרות, ואפילו הכי לא יעזבו את ה' ואת נחלתם ארץ הקדושה תוב"ב, וזהו יהיה עיקר תשובתם. כי התשובה צריכה להיות באותו מקום ובאותו מעשה, ועיקר חטאם בזמן הבית היה ירידתם למצרים, כמו שאמר הכתוב "הוי היורדים מצרים", ונשתרבב מזה חטאים גדולים. ולכך תהיה תשובתם לעתיד - שלא יינטשו את נחלתם.

לפי דבריו, עיקר התשובה של עם ישראל הינו עצם החזרה ומסירות הנפש עבור ארץ ישראל. אך שוב, מדוע מסירות נפש עבור ארץ ישראל נחשבת כתשובה גמורה?

ח. מסירות נפש למצווה חשובה

ניתן אולי להבין זאת על פי דברי הרמב"ם בפירושו על המשנה במסכת מכות (פרק ג משנה טז):

מיסודות האמונה בתורה שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצות כראוי וכהוגן ולא שתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא, לכן אמר ר' חנניה כי מחמת רבוי המצות אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלימות ויזכה להישארות הנפש באותו המעשה.

כלומר, שבכדי להיות בן העולם הבא יש לקיים לפחות מצווה אחת בשלימות ולשם שמים.

הר"ן בדרשותיו (בדרוש הששי) מסייג את הדברים האלה של הרמב"ם וכותב:

ולפי זאת ההנחה אשר היא אמתית, כן הוא האמת, שבעשיית מצוה אחת לבדה על השלמות כל ימיו יזכה בה לחיי העולם הבא, אבל לא יהיה כן בכל המצות, אבל יש מצוה שאפשר שישולם שכרה בעולם הזה לבד, ויהיה בכלל מה שאמר בפרק קמא דקידושין (לט ב) מי שזכויותיו מרובין על עונותיו דומה כמי שקיים כל התורה ולא חסר ממנה אפילו אות אחת, אבל אין ספק שיש קצת מצות שהן גדולות הערך ורבות הגמול, עד שבמעטות מהם יזכה האדם לחיי העולם הבא... ובפרט נתבאר זה בענין התשובה.

כלומר, שהר"ן מסכים כעיקרון שקיום מצווה בשלימות הופך את האדם לבן העולם הבא, אך אין זה נכון בכל המצוות כולם אלא רק במצוות שהן "גדולות הערך ורבות הגמול".

אך, הרי אין אנו יודעים מתן שכרן של מצוות וכפי שהרמב"ם כותב בהלכות תשובה (פרק ג הל' ב):

יש זכות שהיא כנגד כמה עונות שנאמר יען נמצא בו דבר טוב, ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות.

אך עדיין, ישנם מצוות שחז"ל אמרו עליהם שהם שקולים כנגד כל המצוות. ונראה שוודאי מצוות אלה נכללות במצוות "גדולות הערך". אחד מהמצוות ששקולות כנגד כל המצוות היא מצוות ישוב ארץ ישראל וכפי שמובא בספרי דברים (פרשת ראה פסקא פ):

מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבים אצל רבי יהודה בן בתי (דברים יא לא) וירשתם אותה וישבתם בה ושמרת לעשות את כל החוקים האלה ואת המשפטים אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה חזרו ובאו להם לארץ ישראל.

וכך כותב הרב טייטל הי"ד בספרו "אם הבנים שמחה" (פרק שלישי תחילת אות טז וסוף אות יז):

הנה, באלו בעלי התנועה שהתנועעו בראשונה לעלות לארצנו הקדושה ולהתיישב בה, ואחוזת מרעיהם שעומדים בעוונותינו הרבים ברגל חלושה מאד בדת תורתנו הקדושה וכמעט נתקו כל קשר עמה, ואף על פי כן, אנו רואים שלא רצו לבחור איזה אדמה מחלקי האדמה ולעשות ממנה ישוב להתיישב בה, ורק בחרו בארץ אבותינו בארץ הקדושה ומוסרין נפשם עליה כאשר מעשה רב מוכיח על זה, דכמה וכמה מן קלי הדעת הערו נפשם למות בעדה, ואין מספר לקרבנות שהקריבו נפשם על מזבי האדמה הקדושה, וזכרה להם אלוה לטובה על זאת. ... והשתא, דכעת כולם עולים לארץ ישראל, ובאה מצוה זו אליהם ביגיעה ובמסירות נפש ממש כידוע לכל, וכיון שבמצוה אחת מהמצוות גדולות רבות הערך נקראים בעלי תשובה וזוכין על ידה לגאולה - שפיר נתקיימו דברי הרמב"ם דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה. ... היינו, שזה גופא שמשתוקקין לחזור לארץ ישראל, שהוא מצוה גדולת הערך - זה גופא היא תשובתן.

הגויים טוענים נגדנו "ליסטים אתם" כי הם חושבים ש"לא טובים אתם מאתנו". אבל הם טועים טעות המורה. גם לו יצויר שהבעלות שלנו על הארץ הייתה תלויה בהתנהגותנו והיותנו ראויים לה, בכל זאת הגויים אינם רואים את המציאות בצורה אמיתית. האמת היא ש"ועמך כולם צדיקים" ושבהתנהגותנו טובים אנו בהרבה מהם!

האמת היא שעם ישראל מקיימים מצוה ששקולה כנגד כל המצוות מתוך מסירות נפש גמורה. הם מוסרים נפשם על חייהם בארץ ישראל, וזה, על אף שהעולם כולו פתוח לפנייהם ויהודי יכול לבחור לגור כמעט בכל מדינה אחרת בעולם. המסירות נפש של עם ישראל עבור מצוות ישוב הארץ הופכת אותם לצדיקים שבהחלט ראויים אל הארץ, וגם אם לא תמיד זה נראה כך בהסתכלות חיצונית.

ט. סיכום

אומות העולם מכירות בקדושתה של הארץ ועל כן הן מצפות מהעם היושב בציון שיהיו "ממלכת כוהנים וגוי קדוש" (שמות יט, ו). כאשר עם ישראל יושב בארצו ואינו מקפיד על קלה כבחמורה, הרי שהדבר יוצר קטרוג מצד הגויים בדבר זכותנו לשבת ולתיישב את הארץ. אמנם, האמת היא שהבעלות על הארץ ניתנה לעם ישראל ללא שום תנאים וכל עוד מתאפשר לנו לחיות בארצנו, הרי שאין טענה אמיתית נגדנו, שהרי הארץ היא שלנו באופן מוחלט. אך יתכן שה' מצדו יגרום שהארץ תקיא את יושביה כאשר הם מטמאים אותה.

אמנם, יתכן שה' יאפשר לעם ישראל להמשיך לשבת בארצו ולמרות שאינם מקפידים על כל מצוות התורה. וזה, כאשר העם כולו², מקפיד על לפחות מצווה אחת השקולה כנגד כל המצוות התורה בשלימות, מתוך מסירות נפש. במצב זה העם כולו הינו בבחינת צדיק, ועל אף שכלפי חוץ אין הדבר נראה כך³.

כאשר עם ישראל היושבים בארץ ישראל אוחזים בארץ ומקיימים בזה את המצווה החשובה של ישוב ארץ ישראל מתוך בחירה מוחלטת⁴ ומתוך מסירות נפש⁵, הרי שהם בבחינת צדיקים והם בני העולם הבא.

יהי רצון שנזכה במהרה לכך שאור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו - אז מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. כל העולם יראו את האמת בבירור, כולם יחזרו לחיים מלאים של תורה ומצוות ונראה בחוש איך שמדינת ישראל היא אור לגויים ומהווה מופת למוסריות, ערכיות וקדושה!

² וכידוע, ההלכה קובעת ש'רובו ככולו'.

³ ובוודאי כאשר רוב עוברי העבירה הם בבחינת 'תינוקות שנשבו'.

⁴ שהרי יכולים לגור כמעט בכל מדינה אחרת בעולם.

⁵ מסירות נפש כחיליים בצבא ההגנה לישראל בסדיר ובמילואים, ומסירות נפש כאזרחים החיים במדינה על אף האוימים והסכנות מצד אויבנו.

<http://www.kby.org.il/hebrew/torat-yavneh/view.asp?id=7170>